

VU Research Portal

ADHD in older adults

Michielsen, M.M.

2015

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Michielsen, M. M. (2015). *ADHD in older adults: Prevalence and psychosocial functioning*. [PhD-Thesis – Research external, graduation internal, Vrije Universiteit Amsterdam].

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

SAMENVATTING

ADHD bij ouderen.

Prevalentie en psychosociaal functioneren.

Aandachtstekortstoornis met hyperactiviteit (Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder, ADHD) is een ontwikkelingsstoornis en wordt gekarakteriseerd door problemen met de aandachtsspanne, impulscontrole (impulsiviteit) en activiteitsniveau (hyperactiviteit). De symptomen van ADHD manifesteren zich in de vroege jeugd en bestaan uit, onder andere, vergeetachtigheid, moeite met planning, rusteloosheid en overdreven actief zijn.

Er werd lang gedacht dat ADHD alleen voor zou komen in de kindertijd, maar onderzoek in de afgelopen 20 jaar laat zien dat het ook in de adolescentie en volwassenheid voorkomt. Pas in de laatste jaren hebben een paar studies zich gericht op ADHD bij ouderen. Dit waren met name casestudies en pilot-studies die behandeling en de ervaringen van ouderen met ADHD onderzochten. Dit proefschrift had als doel om de prevalentie van ADHD in de algemene oudere bevolking te onderzoeken. Tevens was het doel om het psychosociaal functioneren van ouderen met ADHD te onderzoeken.

Om deze doelstellingen te onderzoeken zijn de gegevens van de Longitudinal Aging Study Amsterdam (LASA), een lopende cohort studie van een representatieve steekproef van de Nederlandse oudere bevolking gebruikt.

De prevalentie van ADHD bij ouderen

In *hoofdstuk 2* onderzochten we de prevalentie van ADHD bij ouderen in de algemene Nederlandse bevolking. Om het aantal diagnostische interviews te beperken werd een twee fasen, niet-proportionele gestratificeerde aselecte sampling toegepast. In de eerste fase hadden 1494 respondenten de ADHD screening vragenlijst ingevuld. Op basis van de score op de ADHD screening vragenlijst (laag, middel en hoog scorend op de vragenlijst), werden de respondenten benaderd voor een diagnostisch interview. In totaal werden 231 oudere volwassenen, 60-94 jaar oud, geïnterviewd.

Uit de resultaten bleek dat de prevalentie van ADHD bij ouderen in de algemene Nederlandse bevolking op 2,8%, en die van subklinische ADHD op 4,2% wordt geschat. De gevonden prevalenties zijn iets lager dan de prevalentie van ADHD bij kinderen (5,0%) en volwassenen (4,4%) wereldwijd. Deze studie toont aan dat ADHD ook op oudere leeftijd kan voorkomen.

Psychosociaal functioneren van ouderen met ADHD

In *hoofdstuk 3* werden de relaties tussen ADHD bij ouderen en sociaal functioneren (intieme en sociale relaties) en maatschappelijke participatie (opleiding en werkgeschiedenis) onderzocht. Uit de resultaten van deze studie bleek dat ouderen met ADHD vaker gescheiden of nooit getrouwd waren dan ouderen zonder ADHD. Bovendien, ouderen met meer ADHD symptomen rapporteerden meer emotionele en sociale eenzaamheid en een lagere inkomensniveau dan ouderen met weinig ADHD symptomen.

In *hoofdstuk 4* werd de potentiële comorbiditeit van angst en depressieve symptomen bij ouderen met ADHD cross-sectioneel en longitudinaal onderzocht. De belangrijkste bevinding was dat de ADHD diagnose bij ouderen inderdaad werd geassocieerd met comorbide angst en depressieve symptomen. Deze bevinding werd cross-sectioneel en longitudinaal gevonden, voor zowel de depressieve en de angstsymptomen. In de longitudinale analyses, de interactie tussen tijd en ADHD symptomen was significant, wat aangeeft dat de stemming van ouderen met meer ADHD symptomen verslechtert na verloop van tijd in vergelijking met ouderen met weinig ADHD symptomen. Het is niet bekend wat het onderliggende mechanisme achter deze interactie is. Een mogelijke verklaring zou kunnen zijn dat ouderen met veel ADHD symptomen beperkte copingstrategieën hebben om met de negatieve gevolgen van veroudering om te gaan, in vergelijking met ouderen met weinig ADHD symptomen.

In *hoofdstuk 5* werden de associatie tussen ADHD en persoonlijkheidskenmerken op oudere leeftijd en de mogelijke bemiddelende rol van persoonlijkheidskenmerken in de associatie tussen ADHD en depressieve symptomen onderzocht. Ouderen met ADHD rapporteerden lagere zelfwaardering, lager gevoel van algemene competentie en ervaren regie en hogere niveaus van neuroticisme en sociale inadequaatie dan ouderen zonder ADHD. Tevens toonden de resultaten aan dat ervaren regie en zelfwaardering gedeeltelijk de relatie tussen ADHD ernst en depressieve symptomen bemiddeld.

In *hoofdstuk 6* werd aan de hand van een kwalitatief onderzoek onderzocht hoe ADHD symptomen het leven van ouderen, die voldoen aan de diagnostische criteria van ADHD, maar niet van de diagnose afweten, kan hebben beïnvloed. Tevens werd onderzocht of de ADHD-symptomen gedurende de levensloop veranderen. In totaal namen 17 ouderen deel aan de studie. 'Klassieke' ADHD symptomen werden gemeld zoals spraakzaam en impulsief zijn en gemakkelijk afgeleid worden door innerlijke gedachten of externe stimuli. Tevens waren, 'een laag zelfbeeld', 'grenzen overschrijden' en 'onbegrepen voelen' thema's die naar voren kwamen. Het thema 'laag zelfbeeld' is in overeenstemming met de resultaten uit ons eerdere kwantitatieve studie die in hoofdstuk vijf is beschreven.

Discussie

In *hoofdstuk 7*, de algemene discussie, werden de belangrijkste bevindingen en methodologische overwegingen van de studies in het proefschrift bediscussieerd. Implicaties voor de klinische praktijk en aanbevelingen voor toekomstig onderzoek werden aangedragen. Er werd geconcludeerd dat ADHD ook op oudere leeftijd kan voorkomen. Tevens toonden de studies in dit proefschrift aan dat ADHD op oudere leeftijd geassocieerd is met slechtere psychosociaal functioneren; ADHD op oudere leeftijd is geassocieerd met meer eenzaamheid, meer (chronische) comorbide angst en depressieve symptomen en minder zelfvertrouwen. Hoewel de respondenten nog steeds negatieve consequenties ondervinden van hun impulsief zijn en hun concentratieproblemen, vonden ze de gevolgen over het algemeen minder storend aanwezig op oudere leeftijd dan in eerdere levensfasen. Met betrekking tot de klinische praktijk heeft er meer aandacht te zijn voor ADHD bij ouderen. Bij de behandeling van ouderen met ADHD dient er aandacht te zijn voor potentiële eenzaamheid, co-morbide angst of depressie en slecht zelfbeeld.